

CÜMLE ÇÖZÜMLEME ETKİNLİĞİ

Verilen metindeki cümleleri aşağıdaki yönergeye göre çözümleyiniz.

1. **Adım:** Cümledeki **FIİLİMSİLERİ** bulunuz.

İsim Fiil Ekleri : -ma, -ış, -mak (mayışmak)

Sıfat Fiil Ekleri : -an, -ası, -mez, -ar, -dik, -ecek, -miş (Anası mezar dikecekmiş)

Zarf Fiil Ekleri : -ken, -alı, -madan, -ince, -ip, -arak, -dıkça, -e....-e, -r.....-maz, -casına, -meksizin, -
diğında (ali maden dağında ince ip araklarken gelir gelmez durmadan kana kana su içtikçe içti.)

2. **Adım :** **CÜMLENİN ÖGELERİNİ** bulunuz.

ÖGE ADI	YÜKLEME YÖNELTİLECEK SORULAR	AÇIKLAMA
ÖZNE	(yüklem) + en kim (yüklem) + en ne	Mutlaka yalın halde bulunur
BELİRTİSİZ NESNE	ne	Mutlaka yalın halde bulunur
BELİRTİLİ NESNE	neyi, kimi, nereyi	Mutlaka ismin (i) halinde bulunur
DOLAYLI TÜMLEÇ	kime, kimde, kimden; neye, neyde, neyden; nereye, nerede, nereden	Mutlaka ismin (-e, -de, -den) halinde bulunur
ZARF TÜMLECİ	nasıl, ne zaman, ne kadar niçin (sebebi), neden, ne diye Ne ile, kim ile Ne için (amaç)	Bazı dilbilimciler edat tümlecini zarf tümlecisi olarak değerlendirir.

3. **Adım :** Cümlelerin **VURGUSU** hangi öğededir ?

(Yüklemi fiil soylu sözcük olan cümlelerde vurgu, **yüklem en yakın olan sözcük ya da sözcük öbeği üzerindedir.**

Yüklemi isim soylu sözcük olan cümlelerde vurgu, **yüklemdedir.**

Soru sözcükleri ile kurulan soru cümlelerinde vurgu, cümlede **soru anlamını sağlayan sözcüktedir.**

Koşul cümlelerinde vurgu, **koşul kipindedir.**)

4. **Adım :** Cümlelerin yüklemine **ÇATI** özelliklerini bulunuz.

Nesnesine göre : **Geçişli** (Yüklemin önüne "onu" kelimesini getirebilir)

Geçişsiz (Yüklemin önüne "onu" kelimesini getiremeyiz)

Öznesine Göre : **Etken** (Gerçek Öznesi olan fiil)

Edilgen (Gerçek Öznesi yok. Yapılan işi kimin yaptığı belli değil)

Dönüşlü (İş yapan yaptığı işten kendi etkilenir)

İşteş (Birden çok özne eylemi birlikte veya karşılıklı yapar)

5. **Adım :** **YÜKLEMİN TÜRÜNE GÖRE** ne tür cümledir ?

Fiil Cümlesi (Yüklem -mak, -mek ekini alır)

İsim Cümlesi (Yüklem -mak, -mek ekini almaz)

CÜMLE ÇÖZÜMLEME ETKİNLİĞİ

6. **Adım : ÖĞE DİZİLİŞİNE GÖRE (Yüklemine göre)** ne tür bir cümledir ?
Kurallı Cümle (Yüklem cümlelerin sonunda kurallıdır)
Devrik Cümle (Yüklem cümlelerin sonunda değilse devrik cümledir)
7. **Adım : ANLAMINA GÖRE** nasıl bir cümledir ?
Olumlu Cümle (Yargı gerçekleşmiştir)
Olumsuz Cümle (Yargı gerçekleşmemiştir)
Soru Cümlesi (İçinde soru anlamı olan cümledir)
Ünlem cümlesi (Kızma, üzülmeye, şaşkınlık, sevinme anlamı olan cümledir)
Şart (Koşul) Cümlesi (Eylemin gerçekleşmesi koşula bağlıdır)
8. **Adım : YAPISINA GÖRE** nasıl bir cümledir ?
a. Basit Cümle (Tek yüklemi olan cümledir)
b. Birleşik Cümle (Birden fazla yargı bildiren cümledir)
- İçinde fiilimsi olan cümle (Girişik birleşik)
- İçinde şart cümlesi olan cümle (şartlı birleşik)
- Ki'li birleşik cümle (ki bağlacıyla yan cümle temel cümleye bağlı)
- İç içe birleşik cümle (cümle içinde cümle bulunursa)
c. Sıralı cümle (Birden fazla cümle virgülle ya da noktalı virgülle birbirine bağlarsa)
- Bağımlı sıralı cümle (Ortak öge varsa)
- Bağımsız sıralı cümle (Ortak öge yoksa)
d. Bağlı cümle (Birden fazla cümle bağlaçla birbirine bağlanmışsa)